

COVID-19'un Afet Yönetimi Açısından Ele Alınması ve Halkın Korku Düzeyinin Değerlendirilmesi

Addressing COVID-19 in Terms of Disaster Management and Evaluation of Public Fear Level

İbrahim Halil Çelik¹, Galip Usta^{2*}, Mehtap Usta³

* Sorumlu yazar

Corresponding author

¹Dr. Öğr. Üyesi, Artvin Çoruh Üniversitesi, Türkiye

Assist. Prof. Dr., Artvin Çoruh University, Türkiye

ibrahimhalil@artvin.edu.tr

ORCID ID <https://orcid.org/0000-0003-2277-5299>

²Dr. Öğr. Üyesi, Trabzon Üniversitesi, Türkiye

Assist. Prof. Dr., Trabzon University, Türkiye

drgalipusta@gmail.com

ORCID ID <https://orcid.org/0000-0001-6279-1694>

³Dr. Öğr. Üyesi, Trabzon Üniversitesi, Türkiye

Assist. Prof. Dr., Trabzon University, Türkiye

mehtapyakupoglu@trabzon.edu.tr

ORCID ID <https://orcid.org/0000-0001-7656-5655>

Makale geliş tarihi / First received : 08.06.2022

Makale kabul tarihi / Accepted : 21.10.2022

Bilgilendirme / Acknowledgement:

Yazarlar aşağıdaki bilgilendirmeleri yapmaktadırlar:

1- Araştırmacıların katkı oranları eşit şekildedir.

2- Makalenin yazarları arasında çıkar çatışması bulunmamaktadır.

3- Artvin Çoruh Üniversitesi Etik Kurulundan E-18457941-050.01.04-14070 sayılı yazı ile etik kurul onayı alınmıştır.

4- Bu makalede araştırma ve yayın etiğine uyulmuştur.

This article was checked by *Turnitin*. Similarity Index 19%

Atıf bilgisi / Citation:

Çelik, İ.H., Usta, G. & Usta, M. (2022). COVID-19'un afet yönetimi açısından ele alınması ve halkın korku düzeyinin değerlendirilmesi. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, (13), 419-437.

ÖZ

İnsanoğlu tarih boyunca birçok afet ve salgın olayı ile karşı karşıya kalmıştır. Yaşanan afetler ve salgınlar nedeniyle birçok insan hayatını kaybetmiş ya da çeşitli şekillerde zarar görmüştür. Bu bağlamda gerçekleştirilen bu çalışmada da Dünyayı ve Türkiye'yi etkisi altına alan COVID-19'un afet yönetimi açısından ele alınması ve halkın korku düzeyinin değerlendirilmesi hedeflenmiştir. Nicel araştırma tekniklerinin kullanıldığı çalışmada, halkın COVID-19 korku düzeyini ölçmek amacıyla Ahorsu vd. (2020) tarafından geliştirilen Ladikli, vd. (2020) tarafından Türkçeye uyarlanan COVID-19 Korku ölçeği (7 madde) (1. Kesinlikle Katılmıyorum, 2. Katılmıyorum, 3. Kararsızım, 4. Katılıyorum, 5. Kesinlikle Katılıyorum) kullanılmıştır. Çalışma Trabzon ilinde 21.01.2021-21.02.2021 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların cinsiyet dağılımında, %42,7'si kadın; %57,3'ünün erkek bireylerin oluşturduğu, medeni durum dağılımında, katılımcıların %57,1'i bekâr; %42,9'u evli olduğu tespit edilmiştir. COVID-19 hastalığı geçirenlerin oranının %13,7 olduğu, hastalığı geçirmeyenlerin oranının da %86,3 olduğu tespit edilmiştir. COVID-19 korku ölçeğinin ortalaması 2,52 olarak, standart sapma değeri ise 0,98 olarak tespit edilmiştir. Çalışmanın güvenilirliğini ölçmek için Cronbach Alpha's testi uygulandı ve Alpha's katsayısı 0,87 olarak bulunmuştur. COVID-19 korkusu cinsiyet değişkeni açısından ele alındı ve $p=0,000$ değeri $p<0,050$ 'den küçük olduğundan istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur. Yaş dağılımı açısından inceleme yapıldığında; 60 yaş ve üstü grubun 18-23 yaş ($p=0,000$), 24-29 yaş ($p=0,000$), 30-35 yaş ($p=0,001$), 36-41 yaş ($p=0,000$) ve 42-47 yaş ($p=0,000$) grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Pandemi dünyada olduğu gibi Türkiye'yi de etkisi altına almıştır. Salgının getirmiş olduğu her türlü değişimin birey ve toplum üzerinde farklılaşmaya yol açtığı söylenebilir. Bireysel ve toplumsal olarak salgının psikolojik etkileriyle baş edebilmek için farkındalık oluşturulmasının önemli olduğu düşünülmektedir. Ayrıca salgının etkisi düşünüldüğünde; COVID-19 pandemisinin afet kapsamında irdelenmesinin önemli olduğu düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: COVID-19 Salgını, Afet Yönetimi, Afet, COVID-19 Korkusu

ABSTRACT

Mankind has faced many disasters and epidemics throughout history. Many people lost their lives or were harmed in various ways due to disasters and epidemics. In this study, which was carried out in this context, it was aimed to deal with COVID-19, which affected the world and Turkey, in terms of disaster management and to evaluate the level of fear of the people. In the study, in which quantitative research techniques were used, Ahorsu et al. (2020) developed by Ladikli, et al. (2020) adapted into Turkish by COVID-19 Fear Scale (7 items) 5-point Likert method (1. Strongly Disagree, 2. Disagree, 3. Undecided, 4. Agree, 5. Strongly Agree) was used. The study was carried out in Trabzon between the dates 21.01.2021-21.02.2021. In the gender distribution of the participants, 42.7% were women; According to the marital status distribution, 57.3% of which are male individuals, 57.1% of the participants are single; It was determined that 42.9% of them were married. It was determined that the rate of those who had COVID-19 disease was (13.7%), and the rate of those who did not have the disease (86.3%). The mean of the COVID-19 Fear scale was 2.52, and the standard deviation was 0.98. To measure the reliability of the study, the Cronbach Alpha's test was applied and the Alpha's coefficient was found to be 0.87. Fear of COVID-19 was considered in terms of gender variable and a statistically significant difference was found since $p=0.000$ value was less than $p<0.050$. When examined in terms of age distribution; Ages 18-23 ($p=0.000$), age 24-29 ($p=0.000$), age 30-35 ($p=0.001$), age 36-41 ($p=0.000$) and age 42-47 (A statistically significant difference was found between the $p=0.000$ groups). The pandemic has affected Turkey as well as the world. It can be said that all kinds of changes brought by the epidemic cause differentiation on the individual and society. It is thought that it is important to raise awareness in order to cope with the psychological effects of the epidemic individually and socially. In addition, considering the effect of the epidemic; It is thought that it is important to examine the COVID-19 pandemic in the context of disaster.

Keywords: COVID-19 Pandemia, Disaster Management, Disaster, Fear of COVID-19

GİRİŞ

İnsanoğlu tarih boyunca birçok doğa ve insan kaynaklı afetlere sebep olabilecek çeşitli olaylara şahitlik etmiştir. Afetler, teknolojik gelişmeler, hızlı nüfus artışı, küresel ısınma vb. sebeplerden dolayı neredeyse insan yaşamının olduğu her yerde ortaya çıkmaktadır. Afetler, kimi zaman hızlı bir şekilde meydana gelen deprem ve sel gibi olaylar olurken; kimi zaman ise kıtlık, kuraklık, salgın hastalıklar gibi süregelen olaylar olarak kendisini göstermiştir (EM-DAT, t.y.a; WHO/EHA, 2002). Afet sözcüğü, Afet ve Acil Durum Yönetim Başkanlığı tarafından hazırlanan Açıklamalı Afet Terimleri Sözlüğünde, *“Toplumun tamamı veya belli kesimleri için fiziksel, ekonomik ve sosyal kayıplar doğuran, normal hayatı ve insan faaliyetlerini durduran veya kesintiye uğratan, etkilenen toplumun baş etme kapasitesinin yeterli olmadığı doğa, teknoloji veya insan kaynaklı olay”* olarak tanımlanmıştır (AFAD, 2014). Tanımdan da anlaşıldığı üzere afetin, toplumun baş etme kapasitesini aşan ve dış yardım (Ulusal veya uluslararası) gerektiren olaylar olarak nitelendirilebileceği söylenebilir. Dolayısıyla yaşanan her depremin, selin, heyelanın, salgın hastalığın afet kapsamında değerlendirilmesi mümkün değildir. Dünya genelinde sadece belirli kriterlere sahip olayların “Centre for Research on the Epidemiology of Disasters (CRED)” veri tabanında yer alan afet sınıfları arasında yer aldığı görülmektedir. Bir olayın belirtilen veri tabanında yer alabilmesi için “100 veya daha fazla kişinin etkilenmesi, 10 veya daha fazla ölüm olması, uluslararası yardım çağrısının olması ve acil durum deklarasyonu” kriterlerinden en az birini sağlaması gerekmektedir (EM-DAT, t.y.a; WHO/EHA, 2002).

Türkiye’de Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD), afetleri doğal (yavaş gelişen doğal afetler/ ani gelişen doğal afetler) ve insan kaynaklı afetler olarak sınıflandırmıştır. Ayrıca dünyada görülen afet türlerini de “Jeolojik, Klimatik, Biyolojik, Sosyal, Teknolojik” afetler olarak sınıflandırmıştır. Biyolojik afetler kapsamında ise “Salgınların, Böcek İstilasının, Erozyonun, Orman Yangınlarının” yer aldığı görülmüştür (AFAD, t.y.). Biyolojik afetler, başta insan olmak üzere doğal çevrenin ve tüm canlıların zarar görmesine neden olabilir. Bundan dolayı biyolojik afetlerin geniş bir risk alanına sahip olduğu ifade edilebilir (Şahin & Sipahioğlu, 2007; Hsieh vd., 2021). Uluslararası afet veri tabanı (Centre for Research on the Epidemiology of Disasters-CRED)’nin afet sınıflandırmasında salgın hastalıkların (epidemic), doğal afet sınıfında biyolojik afetler çatısı altında yer aldığı görülmektedir (EM-DAT, t.y.b). Bu bağlamda çalışmanın devamında 2019 yılının Aralık ayında Çin Halk Cumhuriyeti’nin Wuhan bölgesinde görülen COVID-19 salgını ele alınmıştır. COVID-19 salgın etkeninin, Şiddetli Akut Solunum Sendromu (SARS) ve Orta Doğu Solunum Sendromuna (MERS) neden olan virüsler ile aynı gruba ait olduğu belirtilmektedir. Virüs ciddi biçimde akut solunum yolu enfeksiyonuna yol açmakta, asemptomatik veya semptomatik olarak seyretmektedir (Huang vd., 2020; Zhu vd., 2020; Team, 2020; Özcan vd., 2020). İlk vakanın Wuhan’da deniz ürünlerinin satıldığı bir pazarda görülmesinden dolayı bulaşın hayvanlardan insanlara geçtiği kanısına varılmıştır. Ancak sonrasında yapılan çalışmalar neticesinde ortaya çıkan vakalarda bu pazarla ilgili herhangi bir maruziyetin olmadığı görülmüştür. Bu noktadan hareketle virüsün insandan insana bulaştığı, asıl yayılım kaynağının insanlar olduğu sonucuna varılmıştır. Bulaşın yakın temas ve damlacık yolu ile gerçekleştiği saptanmıştır. Çünkü virüsün öksürme ve hapsirme neticesinde solunum yolu damlacıkları ile yayılarak bulaş sağladığına inanılmaktadır (Bernheim vd., 2020; Peeri vd., 2020; McIntosh vd., 2020; Li vd., 2020; National Disaster Management Authority, t.y.; M. Usta & G. Usta, 2021).

Koronavirüs salgını sonrası toplumun sosyal, politik ve ekonomik yönden çeşitli şekillerde etkilendiği ifade edilmiştir (Ahmadi, 2020). Salgının muhafazakâr yapıya sahip topluluklar üzerinde de farklı etkilerinin olduğu belirtilmiştir. Bu kapsamda; camilerde toplu ibadet yapılmasının yasaklanmasının, hac ve umre ziyaretlerinin ertelenmesinin, ramazan ayında bayramlaşma geleneğinin yapılamamasının toplumsal açıdan moral bozukluğuna neden olduğu ifade edilmiştir (Güngörer, 2020). COVID-19'un toplumsal açıdan turizm ve ihracat gibi ekonomik faktörler üzerinde de derin etkilerinin olduğu belirtilmiştir (Soylu, 2020). COVID-19 salgın döneminde daha fazla yaşanan kaygı, korku ve gerginlik durumunun doğal tepkiler olduğu değerlendirilmiştir (Zeybek vd., 2020). Özellikle salgın döneminde büyük mücadele veren sağlık çalışanlarının psikolojik yönden etkilendiği ve bunun önemli bir sorun olduğu belirtilmiştir (Ö. Tanrıverdi & S. Tanrıverdi, 2021). COVID-19 korkusu üzerine yapılan bir çalışmada; COVID-19 salgınının dünya genelinde ekonomik ve psikolojik yönden benzeri görülmemiş bir durum olduğu vurgulanmıştır. Dünya çapındaki tüm bireyler üzerinde derin psikolojik etkileri olduğuna değinilmiştir (Pakpour & Griffiths, 2020). Bu noktadan hareketle meydana gelen salgının önlenmesine veya etkilerinin azaltılmasına yönelik ülkelerin çeşitli stratejiler geliştirmeye çalıştıkları görülmektedir. Kısaca devletlerin ve toplumların, meydana gelen her türlü afetin/ salgının olası zararlarını en aza indirgeyebilmek için birtakım önlemleri almaya çalıştıkları ifade edilebilir. Dolayısıyla bu noktada karşımıza afet yönetimi kavramı çıkmaktadır. Afet yönetimi; "Toplulukların ve kuruluşların doğa ya da insan kaynaklı afetlerin etkilerini en düşük seviyeye indirmek ya da ortadan kaldırmak amacıyla personel, araç ve malzemelerin planlanması ve koordine edilmesine yönelik yapılan çalışmalar" şeklinde ifade edilebilir (Manyasi & Mukuna, 2016). Afet yönetimi, tehlikelerden meydana gelebilecek muhtemel kayıpları mümkünse önlemeyi, mümkün değilse azaltmayı, ihtiyaç duyulduğunda mağdur olan insanlara hızlı ve uygun bir şekilde yardımda bulunmayı ve kalıcı bir iyileştirmeyi amaçlar (AFAD, 2014). Dolayısıyla afet (Acil durum) yönetiminin; zarar azaltma, hazırlık, müdahale ve iyileştirme aşamalarını ele alan kapsamlı bir yaklaşımı içerdiği söylenebilir (Lindell vd., 2006; FEMA, t.y.). Yaşanan salgın olayının da, afet yönetimi evrelerinin tümünde gerçekleştirilecek çalışmaları kapsadığı söylenebilir. Salgın kapsamında gerçekleştirilen uygulamalar değerlendirildiğinde; koruyucu tedbirlere ağırlık verildiği yani afet yönetimi evreleri açısından afet öncesi tedbirlere yönelinildiği görülmüştür. Yapılan tıbbi tedavilerin ve acil bakım uygulamalarının ise müdahale basamağına yönelik faaliyetler olarak değerlendirilmesi mümkündür. Hem bireysel hem de toplumsal düzeyde kalkınma paketlerinin açıklanması gibi durumların ise iyileştirme evresiyle ilişkilendirilebileceği ifade edilebilir (National Disaster Management Authority, t.y.; Usta, M. & Usta, G., 2021). T.C. Sağlık Bakanlığı tarafından COVID-19 bilgilendirme sayfasının oluşturulduğu görülmektedir (Sağlık Bakanlığı, t.y.). Bu uygulamanın salgın afetinin doğru bir şekilde yönetilmesine ve halkın doğrudan resmi kaynaklardan bilgi edinmesine önemli derecede katkı sağladığı söylenebilir.

Bu bağlamda Dünyayı ve Türkiye'yi etkisi altına alan COVID-19 salgın hastalığının da afet kapsamında değerlendirilmesinin mümkün olduğu söylenebilir. Dolayısıyla gerçekleştirilen bu çalışmada da, COVID-19 salgınının afet yönetimi açısından ele alınması ve halkın korku düzeyinin değerlendirilmesi planlanmıştır.

YÖNTEM

Veri toplama yöntemi: Nicel araştırma tekniklerinin kullanıldığı çalışmada, halkın COVID-19 korku düzeyini ölçmek amacıyla Ahorsu vd. (2020) tarafından geliştirilen ve Ladikli vd. (2020)

tarafından Türkçeye uyarlanan COVID-19 Korku ölçeği (7 madde) (1. Kesinlikle Katılmıyorum, 2. Katılmıyorum, 3. Kararsızım, 4. Katılıyorum, 5. Kesinlikle Katılıyorum) kullanılmıştır. Örneklem grubunu Trabzon ilinde yaşayan 18 yaş ve üstü bireyler oluşturmuştur. Çalışmanın verileri 21.01.2021-21.02.2021 tarihleri arasında elektronik (Google Forms) ortamda toplanmıştır. Verilerin toplanması amacıyla oluşturulan anket linki whatsapp, Instagram vb. sosyal medya araçları aracılığı ile katılımcılara ulaştırılmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda kartopu (zincirleme) yöntemi tercih edilmiştir (Yıldırım & Şimşek, 2016).

Verilerin analizi: Çalışma kapsamında nicel veriler elde edilmiştir. Nicel verilerin analizi için istatistiksel yöntemlere başvurulmuştur. Bu kapsamda SPSS 25.0 Paket programından faydalanılmıştır. Eksik bir veri olup olmadığı incelenmiş ve herhangi bir eksik veriye rastlanmamıştır. Bunun üzerine toplamda 520 anket analize dahil edilmiştir. Verilerin ilk olarak betimsel analizi yapılmıştır. Çalışmanın güvenilirliğini ölçmek için Cronbach Alpha's testi uygulanmış ve Alpha's katsayısı 0,865 olarak bulunmuştur. Kalaycı (2010), $0,80 \leq \alpha < 1,00$ arasındaki alfa katsayısı ölçeğin güvenilirliğinin yüksek olduğunu belirtmiştir. Çalışma kapsamında kullanılan korku ölçeği için normallik testi yapılmış olup Skewness değeri 0,397 ve Kurtosis değeri ise -0,560 olarak bulunmuştur. Huck (2012), Skewness ve Kurtosis değerlerinin +1,0 ile -1,0 arasında olması normal dağılım için yeterli olduğunu belirtmiştir. KMO ve Bartlett's testi değeri 0,863, $p=0,000$ olarak anlamlı bulunmuştur. KMO değerinin 0,863 olmasının çok iyi bir değer olduğu belirtilmektedir (Kalaycı, 2010). Ölçek daha sonra açılımlı faktör analizine tabi tutulmuştur. Ölçeğin tek bir boyut altında toplandığı ve faktör yüklerinin 0,683 ile 0,799 arasında olduğu görülmüştür. Açıklanan toplam varyansın 55,654 olduğu saptanmıştır. Çalışma kapsamında öne sürülen hipotezlerin sınanması için verilere bağımsız örneklem t testi ve tek yönlü varyans (ANOVA) testleri uygulanmıştır.

Çalışmanın hipotezleri: Çalışma kapsamında COVID-19 korku ölçeği bağımlı değişkeni çerçevesinde kişisel bilgiler aracılığıyla çeşitli hipotezler öne sürülmüş olup bunlar şu şekildedir;

- H1. COVID-19 korkusu ile cinsiyet değişkeni arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık vardır.
- H2. COVID-19 korkusu ile medeni durum değişkeni arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık vardır.
- H3. COVID-19 korkusu ile yaş değişkeni arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık vardır.
- H4. COVID-19 korkusu ile eğitim durumu değişkeni arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık vardır.
- H5. COVID-19 korkusu ile gelir durumu değişkeni arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık vardır.
- H6. COVID-19 korkusu ile COVID-19 hastalığı geçirme değişkeni arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık vardır.
- H7. COVID-19 korkusu ile yakınlarında COVID-19 hastalığı geçirenler değişkeni arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık vardır.
- H8. COVID-19 korkusu ile yakınlarından COVID-19 hastalığından dolayı hayatını kaybedenlerde değişkeni arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık vardır.
- H9. COVID-19 korkusu ile herhangi bir kronik rahatsızlığı olanlar değişkeni arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık vardır.

- H10. COVID-19 korkusu ile ailesinden birinde kronik rahatsızlığı bulunanlar değişkeni arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık vardır.

Çalışmanın amacı: Dünyayı ve Türkiye'yi etkisi altına alan COVID-19'un afet yönetimi açısından ele alınması ve halkın korku düzeyinin değerlendirilmesi hedeflenmiştir.

Çalışmanın sınırlılığı: Verilerin sadece sosyal medya aracılığı ile toplanmış olması ve sonuçların bu kapsam içinde değerlendirilmiş olması sınırlılık olarak değerlendirilmiştir.

Çalışmanın etik boyutu: Araştırmanın gerçekleştirilebilmesi için Artvin Çoruh Üniversitesi Etik Kurulundan E-18457941-050.01.04-14070 sayılı yazı ile onay alınmıştır.

BULGULAR

Çalışma kapsamında nicel veriler elde edilmiştir. Nicel verilerin analizi için istatistiksel yöntemlere başvurulmuştur. Bu kapsamda SPSS 25.0 paket programından faydalanılmıştır. Eksik bir veri olup olmadığı incelenmiştir. Herhangi bir eksik veriye rastlanmaması üzerine 520 anket analiz edilmiştir. Verilerin ilk olarak demografik bilgiler çerçevesinde betimsel analizi yapılmış ve Tablo 1'de gösterilmiştir.

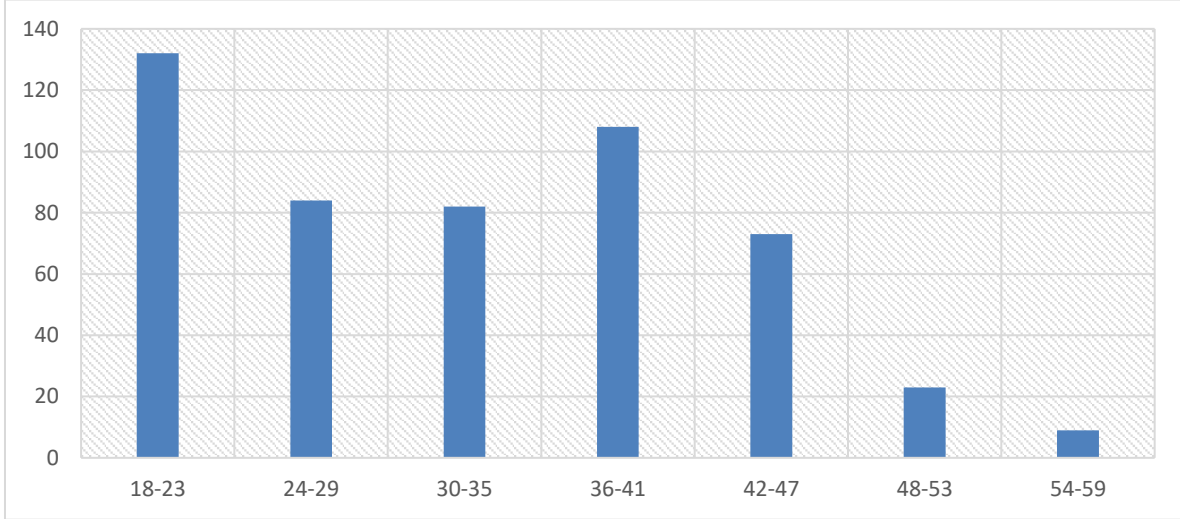
Tablo 1. Demografik Özellikler

Demografik Özellikler		f	%
Cinsiyet	Kadın	222	42,7
	Erkek	298	57,3
Yaş	18-23	132	25,4
	24-29	84	16,2
	30-35	82	15,8
	36-41	108	20,8
	42-47	73	14,0
	48-53	23	4,4
	54-59	9	1,7
	60 ve üstü	9	1,7
Medeni Durum	Evli	297	57,1
	Bekâr	223	42,9
Öğrenim Durumu	İlkokul	12	2,3
	Ortaokul	23	4,4
	Lise	109	21,0
	Ön lisans ve Lisans	300	57,7
	Lisansüstü	76	14,6
Gelir Durumu	2000TL ve altı	131	25,2
	2001TL-3000TL	89	17,1
	3001TL-4000TL	66	12,7
	4001TL-5000TL	78	15,0
	5000TL ve üstü	156	30,0

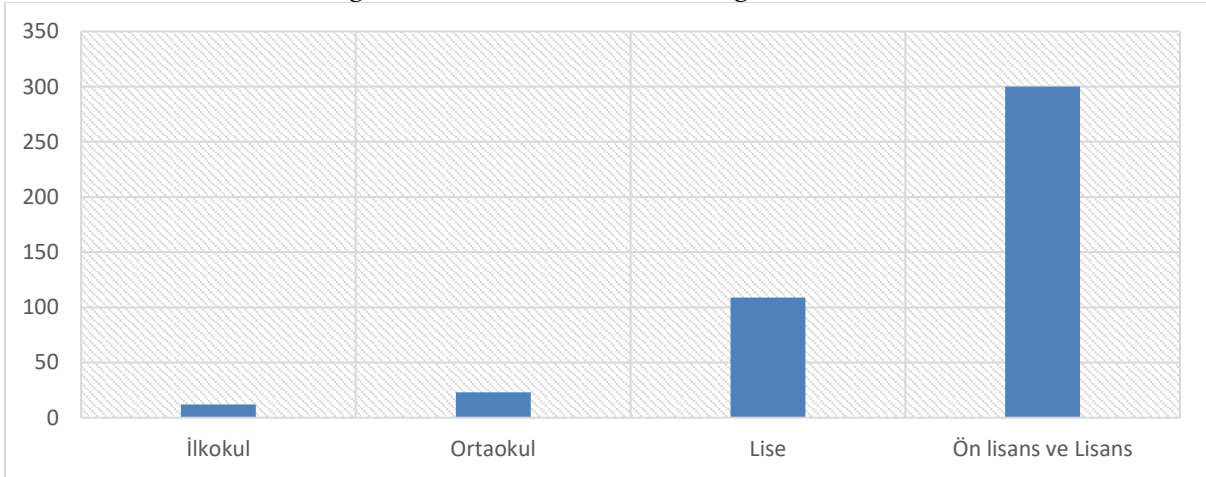
Tablo 1'deki veriler incelendiğinde cinsiyet dağılımında, %42,7'sini kadınların; %57,3'ünü erkek bireylerin oluşturduğu, medeni durum dağılımında, katılımcıların %57,1'inin bekâr; %42,9'unun evli olduğu tespit edilmiştir. Yaş dağılımı incelendiğinde 18-23 yaş aralığının %25,4, 24-29 yaş aralığının %16,2, 30-35 yaş aralığının %15,8, 36-41 yaş aralığının %20,8, 42-47 yaş aralığının %14,0, 48 yaş ve üstünün %7,9 olduğu, öğrenim durumu dağılımı incelendiğinde, ilkokul mezunlarının %2,3, ortaokul mezunlarının %4,4, lise mezunlarının %21,0, ön lisans ve lisans mezunlarının %57,7, lisansüstü

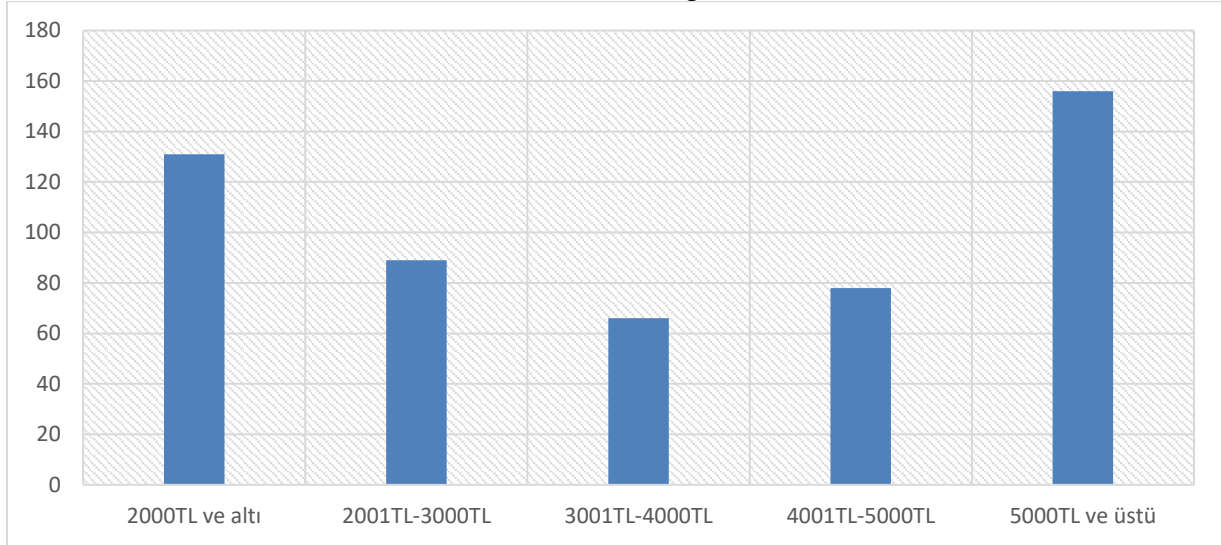
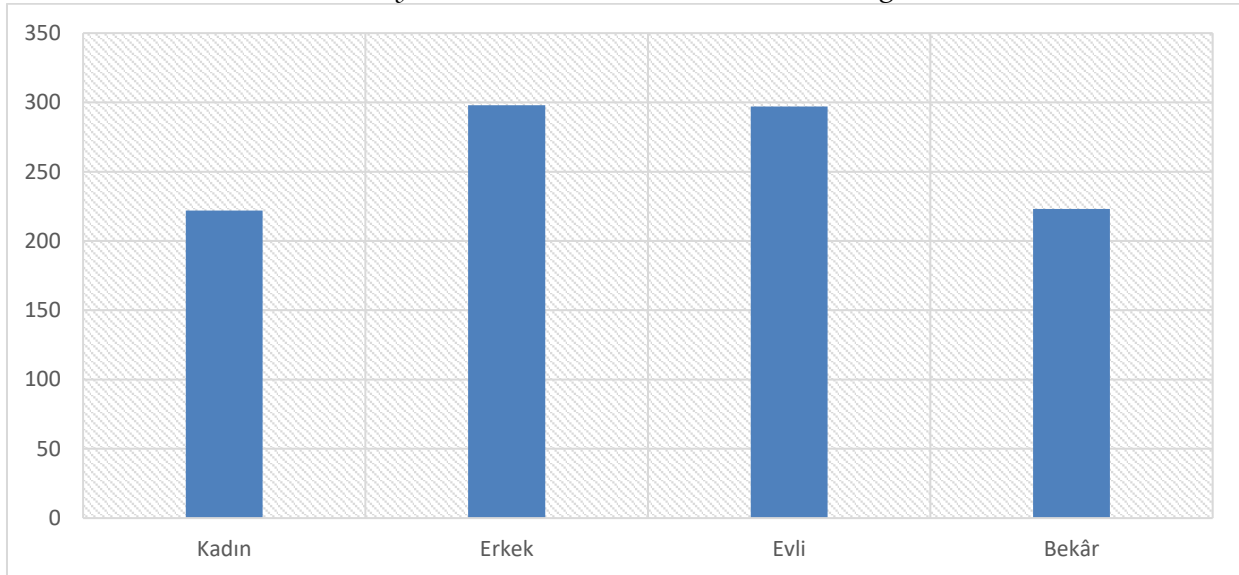
mezunlarının %14,6 olduğu tespit edilmiştir. Son olarak gelir durumu dağılımı incelendiğinde, 2000 TL ve altı gelire sahip olanların %25,2, 2001-3000 TL gelire sahip olanların %17,1, 3001-4000 TL gelire sahip olanların %12,7, 4001-5000 TL gelire sahip olanların %15,0, 5000 TL ve üstü gelire sahip olanların %30 olduğu tespit edilmiştir. COVID-19 salgın hastalığı ile ilgili kişisel bilgilerin yer aldığı betimsel analizler Tablo 2'de gösterilmiştir. İlgili bilgiler ayrıca Grafik1, Grafik 2, Grafik 3 ve Grafik 4' te verilmiştir.

Grafik 1. Katılımcıların Yaşlara Göre Dağılımı

Grafik 2. Katılımcıların Öğrenim Durumlarına Göre Dağılımı

Grafik 3. Katılımcıların Gelir Durumlarına Göre Dağılımı**Grafik 4.** Katılımcıların Cinsiyete ve Medeni Durumlarına Göre Dağılımları**Tablo 2.** COVID-19 Salgın Hastalığı Kişisel Bilgiler

COVID-19 Demografik değişkenler		f	%
COVID-19 Hastalığı geçirdiniz mi?	Evet	71	13,7
	Hayır	449	86,3
Yakınlarınızdan COVID-19 Hastalığı geçiren oldu mu?	Evet	388	74,6
	Hayır	132	25,4
Yakınlarınızdan COVID-19 hastalığından dolayı hayatını kaybeden var mı?	Evet	153	29,4
	Hayır	367	70,6
Herhangi bir kronik rahatsızlığınız var mı?	Evet	89	17,1
	Hayır	431	82,9
Ailenizden birinin kronik rahatsızlığı var mı?	Evet	319	61,3
	Hayır	201	38,7

Tablo 2'deki veriler incelendiğinde, COVID-19 hastalığı geçirenlerin oranının %13,7 olduğu, hastalığı geçirmeyenlerin oranının da %86,3 olduğu tespit edilmiştir. Yakınlarından COVID-19 hastalığı geçirenlerin dağılımı incelendiğinde katılımcıların %74,6'lık kısmı evet yanıtını vermiş, katılımcıların %25,4'ü ise hayır yanıtı vermiştir. Yakınlarından COVID-19 hastalığından hayatını kaybedenlerin dağılımı incelendiğinde katılımcıların %29,4'ünün evet, %70,6'sının ise hayır olarak cevap verdiği tespit edilmiştir. Katılımcıların kronik rahatsızlığı olanların dağılımı incelendiğinde, %17,1'inin kronik bir hastalığının olduğu, %82,9'unun ise herhangi bir kronik rahatsızlığının bulunmadığı tespit edilmiştir. Katılımcıların ailesinde kronik rahatsızlığı olanların dağılımı incelendiğinde %61,3'ünün evet yanıtını verdiği ve %38,7'sinin hayır yanıtını verdiği tespit edilmiştir.

Çalışma kapsamında kullanılan COVID-19 Korku ölçeğinin elde edilen veriler doğrultusunda, ortalama değer, standart sapma, güvenilirlik ve normallik sonuçlarının yer aldığı bilgiler Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3. COVID-19 Korku ölçeği Ortalama, Standart Sapma, Güvenilirlik ve Normallik Tablosu

N	X	SD	Cronbach's Alpha	Skewness	Kurtosis
7	2,52	0,98	0,87	0,397	-0,560

Tablo 3 incelendiğinde, COVID-19 Korku ölçeğinin ortalaması 2,52 olarak, standart sapma değeri 0,98 olarak tespit edilmiştir. Çalışmanın güvenilirliğini ölçmek için Cronbach Alpha's testi uygulanmıştır ve Alpha's katsayısı 0,87 olarak bulunmuştur. Kalaycı (2010); $0,80 \leq \alpha < 1,00$ arasındaki alfa katsayısı ölçeğin güvenilirliğinin yüksek olduğunu belirtmiştir. Çalışma kapsamında kullanılan korku ölçeği için normallik testi yapılmış ve Skewness değeri 0,397 Kurtosis değeri de -0,560 olarak bulunmuştur. Huck (2012)'a göre Kurtosis ve Skewness değerlerinin -1,0 ile +1,0 arasında olması normal dağılım için yeterli kabul edilmiştir.

Çalışmada kullanılan COVID-19 Korku Ölçeği için önce Kaiser-Mayer-Olkin (KMO) ve Barlett Küresellik Testi (p) uygulanmıştır. Daha sonra ölçek açıcı faktör analizine tabi tutulmuştur. KMO ve Barlett Küresellik Testi ve açıcı faktör analiz bulguları Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4. COVID-19 Korku Ölçeği KMO-Barlett Küresellik Testi ve Açıcı Faktör Analizi

Faktörler	Madde Sayısı	Faktör Yükleri	Öz değer	Varyansı Açıklama Yüzdesi	Toplam Varyansı Açıklama Yüzdesi
Faktör 1	7	0,683 - 0,799	3,896	55,654	55,654
Kaiser-Mayer-Olkin (KMO)	0,863				
Barlett Küresellik Testi (p)	0,000				

Tablo 4 incelendiğinde, KMO ve Bartlett's testi değeri 0,863 olarak p değeri de $p < 0,05$ sonucuyla anlamlı bulunmuştur. KMO değerinin 0,863 olması çok iyi bir değer olduğu göstermektedir (Kalaycı, 2010: 322). Açıklayıcı faktör analizinde ise ölçeğin tek bir boyut altında toplandığı ve faktör yüklerinin de 0,683 ile 0,799 arasında olduğu, açıklanan toplam varyansın 55,654 olduğu tespit edilmiştir.

Çalışma kapsamında öne sürülen hipotezlerin sınanması için verilere bağımsız örneklem t testi ve tek yönlü varyans (One Way ANOVA) testleri uygulanmıştır. Bağımsız örneklem t test bulguları Tablo 5'te gösterilmiştir.

Tablo 5. COVID-19 Korkusu Bağımsız Örneklem t Testi Sonuçları

Değişken		n	\bar{x}	SD	SE	t	p değeri
Cinsiyet	Kadın	222	2,72	0,98	0,66	4,148	0,000*
	Erkek	298	2,37	0,96	0,55		
Medeni Durum	Evli	297	2,60	1,02	0,05	2,171	0,030*
	Bekâr	223	2,42	0,91	0,06		
COVID-19 Hastalığı Geçirdiniz mi?	Evet	71	2,41	1,07	0,12	-1,019	0,309
	Hayır	449	2,53	0,96	0,04		
Yakınlarınızdan COVID-19 hastalığı geçiren var mı?	Evet	388	2,57	0,99	0,05	1,734	0,083
	Hayır	132	2,39	0,90	0,08		
Yakınlarınızda COVID-19 Hastalığından dolayı hayatını kaybeden var mı?	Evet	153	2,65	1,01	0,08	1,876	0,061
	Hayır	367	2,47	0,96	0,05		
Herhangi bir kronik rahatsızlığınız var mı?	Evet	89	2,70	1,06	0,11	1,880	0,061
	Hayır	431	2,48	0,96	0,04		
Ailenizden birinin kronik rahatsızlığı var mı?	Evet	319	2,63	0,99	0,05	3,317	0,001*
	Hayır	201	2,34	0,93	0,06		

*0,05 anlamlılık düzeyi açısından anlamlıdır.

Tablo 5'deki veriler incelendiğinde, COVID-19 korkusu cinsiyet değişkeni açısından ele alınmıştır ve $p=0,000$ değeri $p < 0,050$ 'den küçük olduğundan istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur. Kadınların korku ortalama puanları/ standart sapma 2,72/0,98 olarak tespit edilmiş ve H1 hipotezi kabul edilmiştir.

COVID-19 korkusu medeni durum değişkeni açısından ele alınmış ve $p=0,030$ değeri $p < 0,050$ 'den küçük olduğundan istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur. Evli katılımcıların korku ortalama puanları/ standart sapma 2,60/1,02 olarak tespit edilmiş ve H2 hipotezi kabul edilmiştir.

COVID-19 korkusu ile COVID-19 hastalığı geçirme değişkeni bağımsız örneklem t testi aracılığıyla yapılmıştır; $p=0,309$ değeri $p > 0,050$ 'den büyük olduğundan istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır. Dolayısıyla H6 hipotezi reddedilmiştir.

COVID-19 korkusu ile yakınlarından COVID-19 hastalığı geçirenler değişkeni bağımsız örneklem t testi aracılığıyla yapılmıştır; $p=0,083$ değeri $p > 0,050$ 'den büyük olduğundan istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır ve H7 hipotezi reddedilmiştir.

COVID-19 korkusu ile yakınlarınızdan COVID-19 hastalığından hayatını kaybedenler değişkeni bağımsız örneklem t testi aracılığıyla yapılmıştır; $p=0,061$ değeri $p>0,050$ 'den büyük olduğundan istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır ve H8 hipotezi reddedilmiştir.

COVID-19 korkusu ile herhangi bir kronik rahatsızlığı olan varmı değişkeni bağımsız örneklem t testi aracılığıyla yapılmıştır; $p=0,061$ değeri $p>0,050$ 'den büyük olduğundan istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır ve H9 hipotezi reddedilmiştir.

COVID-19 korkusu, ailenizden birinde kronik rahatsızlığı bulunanlar değişkeni açısından bağımsız örneklem t testi aracılığıyla ele alınmıştır; $p=0,001$ değeri $p<0,050$ 'den küçük olduğundan istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur. Evet yanıtını verenlerin ortalama puanları/ standart sapma 2,63/0,99 olarak tespit edilmiş ve H10 hipotezi kabul edilmiştir.

Çalışma kapsamında COVID-19 korkusu yaş gruplarına göre Tek Yönlü Varyans analizine tabi tutulmuştur. Elde edilen veriler Tablo 6'da gösterilmiştir.

Tablo 6. COVID-19 Korkusunun Yaş Gruplarına Göre Tek Yönlü Varyans Test Sonuçları

Değişken		\bar{x}	SD	SE	F değeri	p değeri
Yaş Grupları	18-23	132	2,37	0,80	5,07	0,000*
	24-29	84	2,55	0,10		
	30-35	82	2,59	0,10		
	36-41	108	2,46	0,09		
	42-47	73	2,38	0,11		
	48-53	23	3,00	0,25		
	54-59	9	2,89	0,42		
	60 ve üstü	9	4,03	0,26		

*0,05 anlamlılık düzeyi açısından anlamlıdır.

Tablo 6'daki veriler incelendiğinde, Tek Yönlü Varyans analizi neticesinde p değeri, $p<0,05$ olarak tespit edilmiş ve gruplar arasında istatistiksel anlamda farklılık olduğu anlaşılmıştır. Hangi grupların farklılık gösterdiğini tespit etmek için Post Hoc testlerine geçilmiş ve Tukey çoklu karşılaştırma testi uygulanmıştır. Yaş grupları değişkeni açısından Tek Yönlü Varyans Post Hoc Test sonuçları Tablo 7' de gösterilmiştir.

Tablo 7. COVID-19 Korkusunun Yaş Gruplarına Göre Tek Yönlü Varyans Post Hoc Test Sonuçları

Yaş Grupları	N	\bar{x}	SD	18-23	24-29	30-35	36-41	42-47	48-53	54-59	60 ve üstü
18-23	132	2,3734	0,92	-	-	-	-	-	-	-	0,000*
24-29	84	2,5561	0,92	-	-	-	-	-	-	-	0,000*
30-35	82	2,5889	0,95	-	-	-	-	-	-	-	0,001*
36-41	108	2,4643	0,94	-	-	-	-	-	-	-	0,000*
42-47	73	2,3816	0,97	-	-	-	-	-	-	-	0,000*
48-53	23	3,0062	1,21	-	-	-	-	-	-	-	-
54-59	9	2,8889	1,27	-	-	-	-	-	-	-	-
60 ve üstü	9	4,0317	0,80	0,000*	0,000*	0,001*	0,000*	0,000*	-	-	-

*0,05 anlamlılık düzeyi açısından anlamlıdır.

Tablo 7 incelendiğinde, 60 yaş ve üstü grup ile 18-23 yaş ($p=0,000$), 24-29 yaş ($p=0,000$), 30-35 yaş ($p=0,001$), 36-41 yaş ($p=0,000$) ve 42-47 yaş ($p=0,000$) grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir ve H3 hipotezi kabul edilmiştir. COVID-19 korkusunun eğitim düzeylerine göre analizi için Tek Yönlü Varyans Analizi yapılmıştır ve sonuçlar Tablo 8'de gösterilmiştir.

Tablo 8. COVID-19 Korkusunun Eğitim Durumlarına Göre Tek Yönlü Varyans Test Sonuçları

Değişken	\bar{x}	SD	SE	F değeri	p değeri	
Eğitim Durumu	İlkokul	3,0714	1,34	0,38	1,777	0,132
	Ortaokul	2,5714	1,12	0,23		
	Lise	2,4076	0,99	0,09		
	Ön lisans ve Lisans	2,5024	0,93	0,05		
	Lisansüstü	2,6654	1,011	0,11		

Tablo 8'deki veriler incelendiğinde ANOVA değeri $p>0,05$ olduğu için istatistiksel olarak anlamlı bir sonuç tespit edilmemiştir ve Post Hoc testleri yapılmamıştır. Bu değerlere göre H4 hipotezi reddedilmiştir.

COVID-19 Korkusunun gelir düzeyi değişkeni açısından incelemek için Tek Yönlü Varyans analizine tabi tutuldu ve test sonuçları Tablo 9'da gösterilmiştir.

Tablo 9. COVID-19 Korkusunun Gelir Durumlarına Göre Tek Yönlü Varyans Test Sonuçları

Değişken	\bar{x}	SD	SE	F değeri	p değeri	
Gelir Durumu	2000 TL ve altı	2,4842	0,93	0,081	0,689	0,600
	2001 TL-3000TL	2,3933	0,92	0,09		
	3001 TL-4000 TL	2,6039	1,03	0,13		
	4001 TL-5000 TL	2,5659	1,05	0,12		
	5000 TL üstü	2,5723	0,99	0,08		

Tablo 9'daki veriler incelendiğinde, ANOVA değeri ($p=0,600$) ve $p>0,05$ olduğundan dolayı istatistiksel olarak anlamlı bir sonuç tespit edilmemiştir ve Post Hoc testleri yapılmamıştır. Bu değerlere göre H5 hipotezi reddedilmiştir.

TARTIŞMA, SONUÇ ve ÖNERİLER

Trabzon ilinde yapılan bu çalışmada, COVID-19 korku ortalaması/ standart sapma değerleri 2,52/0,98 olarak orta düzeyde elde edilmiştir. Çorum ilinde yapılmış bir çalışmada COVID-19 korku ortalama puanı/ SS değeri 2,42/0,91 olarak tespit edilmiştir (Gencer, 2020). Türkiye bölgeler bazında ele alındığında Karadeniz bölgesinin korku/ kaygı ortalama puanının 2,4377 olduğu ifade edilmiştir (Memiş Doğan ve Düznel, 2020). Her üç çalışmada korku puanları ortalama değerlerde çıkmıştır. Cinsiyet değişkeni açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur.

Çalışmada; kadınların korku ortalama puanları/ standart sapma 2,72/0,98 olarak tespit edilmiştir. Literatür incelendiğinde; Türkiye' nin Çorum ilinde yapılmış bir çalışma ile elde ettiğimiz sonuçlar benzer şekildedir. Cinsiyet değişkeni açısından anlamlı farklılık tespit edilmiş olup ayrıca kadınların erkeklerden anlamlı bir şekilde korku düzeylerinin daha yüksek olduğu belirtilmiştir (Gencer, 2020). Türkiye'de diş hekimleri üzerine

yapılan bir çalışmada; bireylerdeki COVID-19'un sebep olduğu anksiyete ve korku düzeyleri değerlendirildiğinde, erkek bireylerin kadın bireylere kıyasla daha düşük korku ve anksiyeteye sahip oldukları belirtilmiştir (Atay vd., 2020). Türkiye ölçeğinde yapılmış bir çalışmada; salgına yönelik kaygı ve korku seviyelerinin cinsiyet açısından ele alındığı verilerde, erkek ve kadınların kaygı ile korku düzeyleri arasında anlamlı farklılık olduğu ifade edilmiştir. Erkeklerin kadınlara oranla anlamlı bir şekilde daha fazla korku ve kaygı yaşadıkları belirtilmiştir (Memiş Doğan ve Düznel, 2020). Yapılan başka bir çalışmada; COVID-19 korku düzeyinin kadınlarda, erkeklere göre önemli derecede daha yüksek olduğu sonucuna varılmıştır (Bakioğlu vd., 2021). Bangladeş'te yapılan bir çalışmada; COVID-19'a yönelik korku algısının erkeklerde, kadınlara göre daha yüksek olduğu belirtilmiştir (Hossain vd., 2020). COVID-19 korkusu üzerine yapılan başka bir çalışmada; kadınların COVID-19 tehdidi ve korkusunu bildirme olasılığının genellikle yüksek düzeyde olduğuna değinilmiştir (Nino vd., 2021). Üniversite öğrencileri üzerine yapılan bir çalışmada; öğrencilerin COVID-19 korku düzeylerinin ortalama $16,38 \pm 5,80$ olduğu ve öğrencilerin orta düzeyde korktukları belirtilmiştir (Kaya vd., 2022). Cinsiyet değişkeni açısından elde edilen bulguların Bangladeş'te yapılan çalışma hariç literatür sonuçlarıyla desteklendiği görülmektedir.

Çalışmada; medeni durum değişkeni açısından değerlendirme yapılmış ve istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur. Evlilerin korku ortalama puanları/ standart sapma $2,60/1,02$ olarak tespit edilmiştir. Literatür incelendiğinde medeni duruma göre bekar ve evli değişkenleri açısından anlamlı farklılık bulunmuş, bekar olanların evli olanlara oranla daha fazla korku yaşadıkları belirtilmiştir (Gencer, 2020). Türkiye'de yapılan bir çalışmada; evlilerin, bekarlara göre daha düşük kaygı düzeyine sahip oldukları belirlenmiştir (Y. Çölgeçen & H. Çölgeçen, 2020). COVID-19 korkusu üzerine yapılan bir çalışmada; sosyo-demografik değişkenler ile COVID-19 korku düzeyi arasında bir ilişki düzeyinin bilinmediği ileri sürülmüştür (Pakpour ve Griffiths, 2020). Çalışma kapsamında medeni durum değişkeni açısından elde edilen sonuçlar literatürdeki benzer çalışma sonuçlarıyla desteklenmektedir.

Çalışmada; COVID-19 korkusu, 60 yaş ve üstü grup ile 18-23 yaş ($p=0,000$), 24-29 yaş ($p=0,000$), 30-35 yaş ($p=0,001$), 36-41 yaş ($p=0,000$) ve 42-47 yaş ($p=0,000$) grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. Literatür incelendiğinde; Çorum'da yapılan bir çalışmada yaş değişkenine göre anlamlı farklılık olduğu ifade edilmiştir (Gencer, 2020). Bireylerin psikolojik sağlamlıkları üzerine yapılan bir çalışmada; COVID-19 korkusunda yaşa bağlı değişiklik olmadığı belirtilmiştir (Tatal & Efe, 2020). Çorum'da yapılan çalışma ile çalışmamızdan elde edilen bulgular benzerlik göstermemektedir. Bu çalışmada 48 yaş ve üstü grubun en yüksek COVID-19 korkusu ortalamasında istatistiksel olarak anlamlı sonuç bulunmasına rağmen Çorum'da yapılan çalışmada istatistiksel olarak anlamlı farklılık yaratan grupların en yüksek ortalama 15-20 yaş grubuna ait olduğu ifade edilmiştir. Sırbistan'da yapılan bir çalışmada; çalışmaya katılanların %81,1'inin COVID-19 pandemi afetinden korkmadığı belirtilmiştir. Evli ve daha yaşlı olan kadınların COVID-

19 korku düzeyleri daha yüksek bulunmuştur. COVID-19 korkusunun yaş ile birlikte arttığı tespit edilmiştir (Cvetković vd., 2022). COVID-19 salgının özellikle ileri yaş grubunu tehdit ettiğine dair haberlerin çalışmadaki en yüksek yaş grubunun korku puanı ortalamasının diğer yaş gruplarına göre daha yüksek olmasında etkili olduğu düşünülmektedir.

Çalışmada; COVID-19 korkusu, eğitim durumu değişkeni açısından ANOVA testi aracılığıyla değerlendirilmiş ve $p=0,132$ olarak bulunmuştur. $p>0,050$ 'den büyük olduğu için anlamlı farklılık olmadığı tespit edilmiştir. Korku ve kaygı düzeylerine ilişkin yapılan bir çalışmada; orta öğrenim ve lisans mezunlarının kaygı ve korku düzeyleri arasında anlamlı farklılık olduğu ifade edilmiştir (Memiş Doğan ve Düzel, 2020). Türkiye, Sırbistan ve Makedonya'da genç yetişkinlerin afet korkuları üzerine yapılan bir çalışmada; katılımcıların kendi yaşamları ve ebeveynlerinin sağlık sorunları için korktukları bildirilmiştir. Ayrıca kötü hava koşullarının, afet deneyimlerinin ve afet görsellerinin de korkuyu artırdığını belirtmişlerdir. Kadınların korku düzeylerinin tüm afet türlerinde daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Katılımcıların afet türü açısından korku düzeyleri incelendiğinde; deprem korkusunun (%66,9) ilk sırada yer aldığı görülmüş olup bunu kuraklık korkusunun (%59,8) ve salgın hastalık korkusunun (%58,1) takip ettiği belirtilmiştir (Cvetković vd., 2019). Yapılan başka bir çalışmada; COVID-19 salgını sırasında turizm akışı açısından turistlerin olumsuz duygularını en aza indirmek için sosyal medya araçlarının doğru bir şekilde kullanılmasına öncelik verilmesi gerektiği belirtilmiştir (Rather, 2021). Olumsuz haberlerin ve görsellerin korku düzeyini artırdığı söylenebilir.

Çalışmada; COVID-19 korkusu, gelir durumu değişkeni açısından ANOVA testi aracılığıyla değerlendirilmiş ve $p=0,600$ olarak bulunmuştur. $p>0,050$ 'den büyük olduğu için anlamlı farklılık olmadığı tespit edilmiştir. COVID-19 korkusu ile COVID-19 hastalığı geçirme değişkeni bağımsız örneklem t testi aracılığıyla yapılmıştır; $p=0,309$ değeri $p>0,050$ 'den büyük olduğundan istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır ve H_6 hipotezi reddedilmiştir. COVID-19 korkusu ile yakınlarınızda COVID-19 hastalığı geçirenler değişkeni bağımsız örneklem t testi aracılığıyla yapılmıştır; $p=0,083$ değeri $p>0,050$ 'den büyük olduğundan istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır ve H_7 hipotezi reddedilmiştir. COVID-19 korkusu ile yakınlarınızda COVID-19 hastalığından hayatını kaybedenler değişkeni bağımsız örneklem t testi aracılığıyla yapılmıştır; $p=0,061$ değeri $p>0,050$ 'den büyük olduğundan istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır ve H_8 hipotezi reddedilmiştir.

COVID-19 korkusu ile ailenizde herhangi bir kronik rahatsızlığı olan varmı değişkeni bağımsız örneklem t testi aracılığıyla yapılmıştır; $p=0,061$ değeri $p>0,050$ 'den büyük olduğundan istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır ve H_9 hipotezi reddedilmiştir. COVID-19 korkusu ile ailesinden birinde kronik rahatsızlığı bulunanlar değişkeni bağımsız örneklem t testi aracılığıyla ele alınmıştır; $p=0,001$ değeri $p<0,050$ 'den küçük olduğundan istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur.

Üniversite öğrencileri üzerinde yapılan bir çalışmada; COVID-19' dan bir yakını kaybedenlerin, korku düzeylerinin herhangi bir yakını kaybetmeyenlere oranla anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğu ifade edilmiştir (Duman, 2020). COVID-19 korkusu üzerine yapılan bir çalışmada; COVID-19 korkusu açısından kronik rahatsızlığı olanların kronik rahatsızlığı olmayanlara göre önemli derecede yüksek puana sahip oldukları ifade edilmiştir (Bakioğlu vd., 2021). Yapılan başka bir çalışmada; kronik bir hastalığı olan katılımcıların COVID-19 korkusunun istatistiksel olarak anlamlılığın daha yüksek olduğu belirtilmiştir (Özgünay vd., 2021). Vietnamlı yetişkinler üzerine yapılan bir çalışmada; öz yeterliliğin ve şefkatin psikolojik açıdan iyi oluşu iyileştirmeye, COVID-19 stres ve korkularının bireylerin ruh sağlığı üzerindeki etkilerini azaltmaya yardımcı olabileceği belirtilmiştir (Nguyen & Le, 2021). Kronik bir rahatsızlığı olanlar açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Ancak ailesinde kronik rahatsızlığı bulunanlar açısından anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Bu değer katılımcıların, ailelerinde sağlık sorunları bulunanları risk altında görüp, onlar için daha çok kaygılandıklarını göstermektedir.

Literatürde afet risk algısının afetlere hazırlığa etki ettiğine dair çalışmalar bulunmaktadır (Miceli vd., 2008; Xu vd., 2018; Ng, 2022). Bu bağlamda COVID-19 korkusunun da gelecek dönemlerde yaşanabilecek benzer salgın afetlerine yönelik hazırlık düzeyine etki edebileceği varsayılabilir.

Çalışmanın verilerinden çıkarılan sonuçlar şu şekildedir: kadınların erkeklerden anlamlı bir şekilde korku düzeylerinin daha yüksek olduğu saptanmıştır. Bekâr olanların evli olanlara oranla daha fazla korku yaşadıkları belirlenmiştir. COVID-19 korkusu ile eğitim durumu arasında istatistiksel olarak anlamlılık tespit edilememiştir. COVID-19 korkusu ile gelir durumu arasında istatistiksel olarak anlamlılık saptanmamıştır. Kronik bir hastalığı bulunanlar ile COVID-19 korku düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlılık saptanmamıştır. Dolayısıyla salgının getirmiş olduğu her türlü değişimin birey ve toplum üzerinde farklılaşmaya yol açtığı söylenebilir. Bireysel ve toplumsal olarak salgının psikolojik etkileriyle baş edebilmek için farkındalık oluşturulmasının önemli olduğu düşünülmektedir. Bunun için hem destek çalışmalarının hem de bilgilendirme eğitimlerinin önemli bir paya sahip olduğu söylenebilir. COVID-19 salgınının kısa süre içinde tüm dünyayı etkisi altına aldığı, toplumsal yaşamı etkilediği, insan faaliyetlerini durdurduğu, ekonomik sorunlara neden olduğu, ülkelerin sağlık sistemlerini önemli ölçüde etkilediği ve birçok can kaybına yol açtığı görülmektedir. COVID-19'un toplum üzerindeki etkilerinin, afetin tanımında yer alan anahtar kelimelerle benzeşik olduğu görülmektedir. Aşılama faaliyetlerinin yaygınlaşmasının, maske tedarikinin ve kullanımının artmasının, hijyen, sosyal mesafe ve temas konularına hassasiyet gösterilmesinin hem afet risk azaltma hem de afetlere hazırlık faaliyetleri bağlamında değerlendirilebileceği düşünülmektedir. Sağlık Bakanlığı tarafından yapılan bireysel ve toplumsal koruyucu önlemlere yönelik bilgilendirmelerin afet risk algısı ve iletişimi açısından önemli olduğu söylenebilir. Salgın döneminde gerçekleştirilen faaliyetler afet yönetimi evreleri açısından

değerlendirildiğinde; alınan koruyucu tedbirlerin ve bilgilendirmelerin risk algısı ile ilişkilendirilebileceği (afet öncesi ve sonrası dönem), yapılan medikal tedavilerin ve acil bakım uygulamalarının müdahale evresiyle ilişkilendirilebileceği, toplumsal ve bireysel düzeyde gerçekleştirilen kalkınma faaliyetlerinin iyileştirme evresiyle ilişkilendirilebileceği söylenebilir. Sosyal medya araçlarının doğru şekilde kullanılmasının halkın korku düzeyi üzerinde etkili olduğu ifade edilebilir. Bu bağlamda COVID-19 salgının bir afet olarak değerlendirilmesinin mümkün olduğu kanısına varılmıştır.

KAYNAKÇA

- AFAD. (2014). *Açıklamalı afet yönetimi terimleri sözlüğü*. Afet ve Acil Durum Başkanlığı. <https://www.afad.gov.tr/kitaplar>
- AFAD. (t.y.). *Afet türleri*. <https://www.afad.gov.tr/afet-turleri>
- Ahmadi, R. (2020). Koronavirüs pandemisinin (Kovid-19) toplumsal etkileri. *Bilim Armonisi*, 3(2), 65-72. <https://doi.org/10.37215/bilar.800484>
- Ahorsu, D. K., Lin, C. Y., Imani, V., Saffari, M., Griffiths, M. D., & Pakpour, A. H. (2020). The fear of COVID-19 Scale: Development and initial validation. *International Journal of Mental Health and Addiction*, 1-9 <https://doi.org/10.1037/t78404-000>
- Atay, Ü. T., Dinçer, N. N., Yarkac, F. U., & Öncü, E. (2020). Covid-19 pandemi sürecinde dış hekimliği uzmanlık öğrencilerinin korku ve anksiyete düzeylerinin değerlendirilmesi. *Necmettin Erbakan Üniversitesi Dış Hekimliği Dergisi*, 2(3), 86-93. <https://doi.org/10.51122/neudentj.2020.1>
- Bakioğlu, F., Korkmaz, O., & Ercan, H. (2021). Fear of COVID-19 and positivity: mediating role of intolerance of uncertainty, depression, anxiety, and stress. *International Journal of Mental Health and Addiction*, 19(6), 2369-2382. <https://doi.org/10.1007/s11469-020-00331-y>
- Bernheim, A., Mei, X., Huang, M., Yang, Y., Fayad, Z. A., Zhang, N., ... & Chung, M. (2020). Chest CT findings in coronavirus disease-19 (covid-19): relationship to duration of infection. *Radiology*. <https://doi.org/10.1148/radiol.2020200463>
- Çölgeçen, Y., & Çölgeçen, H. (2020). Covid-19 pandemisine bağlı yaşanan kaygı düzeylerinin değerlendirilmesi: Türkiye örneği. *Electronic Turkish Studies*, 15(4). <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.44399>
- Cvetković, V. M., Nikolić, N., Ocal, A., Martinović, J., & Dragašević, A. (2022). A predictive model of pandemic disaster fear caused by coronavirus (covid-19): implications for decision-makers. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19(2), 652. <https://doi.org/10.3390/ijerph19020652>
- Cvetković, V. M., Öcal, A., & Ivanov, A. (2019). Young adults' fear of disasters: a case study of residents from Turkey, Serbia and Macedonia. *International Journal of Disaster Risk Reduction*, 35, 101095. <https://doi.org/10.1016/j.ijdrr.2019.101095>

- Duman, N. (2020). Üniversite öğrencilerinde covid-19 korkusu ve belirsizliğe tahammülsüzlük. *The Journal of Social Science*, 4(8), 426-437. <https://doi.org/10.30520/tjsosci.748404>
- EM-DAT. (t.y.a). *Guidelines*. EM-DAT – Data Entry – Field Description/Definition. <https://www.emdat.be/guidelines>
- EM-DAT. (t.y.b). *General classification*. <https://www.emdat.be/classification>
- FEMA. (t.y.). *Emergency management in the United States*. https://training.fema.gov/emiweb/downloads/is111_unit%204.pdf
- Gencer, N. (2020). Pandemi sürecinde bireylerin koronavirüs (kovid-19) korkusu: Çorum örneği. *Uluslararası Sosyal Bilimler Akademi Dergisi*, (4), 1153-1173. <https://doi.org/10.47994/usbad.791577>
- Güngörer, F. (2020). Covid-19'un toplumsal kurumlara etkisi. *Yüzyüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (Salgın Hastalıklar Özel Sayısı), 393-328.
- Hossain, M. A., Jahid, M. I. K., Hossain, K. M. A., Walton, L. M., Uddin, Z., Haque, M. O., ... & Hossain, Z. (2020). Knowledge, attitudes, and fear of covid-19 during the rapid rise period in Bangladesh. *PloS one*, 15(9), e0239646. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0239646>
- Hsieh, K. Y., Kao, W. T., Li, D. J., Lu, W. C., Tsai, K. Y., Chen, W. J., ... & Chou, F. H. C. (2021). Mental health in biological disasters: from SARS to COVID-19. *International Journal Of Social Psychiatry*, 67(5), 576-586. <https://doi.org/10.1177/0020764020944200>
- Huang, C., Wang, Y., Li, X., Ren, L., Zhao, J., Hu, Y., ... & Cao, B. (2020). Clinical features of patients infected with 2019 novel coronavirus in Wuhan, China. *The Lancet*, 395(10223). [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(20\)30183-5](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(20)30183-5)
- Huck, S. W. (2012). *Reading statistics and research*. Pearson.
- Kalaycı, Ş. (2010). *SPSS uygulamalı çok değişkenli istatistik teknikleri* (ss. 403-419). 7. Baskı, Asil Yayın Dağıtım Ltd. Şti.
- Kaya G., Trabzon Ş., Altındış S., & Alacahan, R. (2022). Sağlık eğitimi alan üniversite öğrencilerinde covid-19 pandemi sürecinde değişen beslenme ve hijyen alışkanlıkları ile koronavirüs korku düzeyleri arasındaki ilişki. *The Medical Journal of Mustafa Kemal University*. 211-222. <https://doi.org/10.17944/mkutfd.1055630>
- Ladikli, N., Bahadır, E., Yumuşak, F. N., Akkuzu, H., Karaman, G., & Türkkkan, Z. (2020). Kovid-19 korkusu ölçeği'nin Türkçe güvenilirlik ve geçerlik çalışması. *International Journal of Social Science*, 3(2), 71-80.
- Li, Q., Guan, X., Wu, P., Wang, X., Zhou, L., Tong, Y., ... & Feng, Z. (2020). Early transmission dynamics in Wuhan, China, of novel coronavirus-infected pneumonia. *New England Journal of Medicine*. <https://doi.org/10.1056/NEJMoa2001316>
- Lindell, M. K., Perry, R. W., Prater, C., & Nicholson, W. C. (2006). *Fundamentals of emergency management*. FEMA.
- Manyasi, B.N., & Mukuna, T. E. (2016). Disaster management: planning and communication approaches used in organizations in Kenya. *International Journal of Education and Practice*, 4(2), 84-89. <https://doi.org/10.18488/journal.61/2016.4.2/61.2.84.89>

- McIntosh, K., Hirsch, M. S., & Bloom, A. (2020). Coronavirus disease 2019 (COVID-19). *UpToDate Hirsch MS Bloom*, 5(1), 873.
- Memiş Doğan, M., & Düzel, B. (2020). Fear-anxiety levels in COVID-19. *Turkish Studies*, 15(4), 739-752. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.44678>
- Miceli, R., Sotgiu, I., & Settanni, M. (2008). Disaster preparedness and perception of flood risk: a study in an alpine valley in Italy. *Journal of Environmental Psychology*, 28(2), 164-173. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2007.10.006>
- National Disaster Management Authority. (t.y.). *Biological disaster*. <https://ndma.gov.in/kids/biologicaldisaster.html>.
- Ng, S. L. (2022). Effects of risk perception on disaster preparedness toward typhoons: an application of the extended theory of planned behavior. *International Journal of Disaster Risk Science*, 13(1), 100-113. <https://doi.org/10.1007/s13753-022-00398-2>
- Nguyen, T. M., & Le, G. N. H. (2021). The influence of covid-19 stress on psychological well-being among Vietnamese adults: the role of self-compassion and gratitude. *Traumatology*, 27(1), 86. <https://doi.org/10.1037/trm0000295>
- Nino, M., Harris, C., Drawve, G., & Fitzpatrick, K. M. (2021). Race and ethnicity, gender, and age on perceived threats and fear of covid-19: evidence from two national data sources. *SSM-Population Health*, 13, 100717. <https://doi.org/10.1016/j.ssmph.2020.100717>
- Özcan, H., Elkoca, A., & Yalçın, Ö. (2020). COVID-19 enfeksiyonu ve gebelik üzerindeki etkileri. *Anatolian Clinic the Journal of Medical Sciences*, 25(Special Issue on COVID 19), 43-50. <https://doi.org/10.21673/anadoluklin.708151>
- Özgünay, Ş. E., Akça, F., Karasu, D., Eminoğlu, Ş., & Gamlı, M. (2021). Coronavirüs (COVID-19) pandemi sürecinde, anestezi uzmanlarının yaşadıkları korku düzeyleri ve profilaksi uygulamalarının değerlendirilmesi. *Anestezi Dergisi*, 29(1), 25-31.
- Pakpour, A. H., & Griffiths, M. D. (2020). The fear of covid-19 and its role in preventive behaviors. *Journal of Concurrent Disorders*, 2(1), 58-63. <https://doi.org/10.54127/WCIC8036>
- Peeri, N. C., Shrestha, N., Rahman, M. S., Zaki, R., Tan, Z., Bibi, S., ... & Haque, U. (2020). The SARS, MERS and novel coronavirus (covid-19) epidemics, the newest and biggest global health threats: what lessons have we learned? *International Journal of Epidemiology*, 49(3), 717-726. <https://doi.org/10.1093/ije/dyaa033>
- Rather, R. A. (2021). Monitoring the impacts of tourism-based social media, risk perception and fear on tourist's attitude and revisiting behaviour in the wake of covid-19 pandemic. *Current Issues in Tourism*, 24(23), 3275-3283. <https://doi.org/10.1080/13683500.2021.1884666>
- Sağlık Bakanlığı. (t.y.). *COVID-19 Bilgilendirme Platformu*. <https://covid19.saglik.gov.tr/>
- Şahin, C., & Sipahioğlu, Ş. (2007). *Doğal afetler ve Türkiye*. 3. Baskı. Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Soylu, Ö. B. (2020). Türkiye ekonomisinde covid-19'un sektörel etkileri. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 7(6), 169-185.
- Tanrıverdi, Ö., & Tanrıverdi, S. (2021). Covid-19'un sağlık çalışanlarının ruh sağlığına etkisi ve ruhsal travmaların önlenmesi. *Sağlık Akademisyenleri Dergisi*, 8(3), 245-248.

- Team, E. (2020). The epidemiological characteristics of an outbreak of 2019 novel coronavirus diseases (COVID-19)—China, 2020. *China CDC weekly*, 2(8), 113. <https://doi.org/10.46234/ccdcw2020.032>
- Tural, V., & Efe, M. (2020). Bireylerin psikolojik sağlık ve covid-19 korkularının çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 13(74), 318-325. <https://doi.org/10.17719/jisr.11203>
- Usta, M., & Usta, G. (2021). Biological disasters and some prevention method samples in Turkey. *Ecological Life Sciences*, 16(1), 25-39. <https://doi.org/10.12739/NWSA.2021.16.1.5A0146>
- WHO/EHA. (2002). *Disasters & emergencies definitions. training package.* <https://apps.who.int/disasters/repo/7656.pdf>
- Xu, D., Peng, L., Liu, S., & Wang, X. (2018). Influences of risk perception and sense of place on landslide disaster preparedness in southwestern China. *International Journal of Disaster Risk Science*, 9(2), 167-180. <https://doi.org/10.1007/s13753-018-0170-0>
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.
- Zeybek, Z., Bozkurt, Y., & Aşkın, R. (2020). Covid-19 pandemisi: psikolojik etkileri ve terapötik müdahaleler. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(37), 304-318.
- Zhu, N., Zhang, D., Wang, W., Li, X., Yang, B., Song, J., ... & Tan, W. (2020). A novel coronavirus from patients with pneumonia in China, 2019. *New England Journal of Medicine*. <https://doi.org/10.1056/NEJMoa2001017>